

Katasztrófavédelem

2001

Katasztrófavédelem 2001

2002

Felelős kiadó:
Dr. Bakondi György, a BM OKF Főigazgatója

Szerkesztette:
Csiszár Tamás

Olvasószerkesztő:
Palkó Sándor

Szerzők:
Barsi Tomaj, Gubcsó Tibor Péter, Dr. Kerekes Zsuzsanna,
Dr. Ködmön Diána, Molnár Béla, Dr. Mórótné Dr. Cecei Katalin,
Dr. Nyuli Barbara, Veresné Hornyacsek Julianna

Lektorálta:
Dr. Bukovics István

Fotók:
Csiszár Tamás, Franyó Zsolt, Páros György, Szász Attila

Katasztrófavédelem 2001

Bevezető	3
Fontosabb változások, eredmények	5
I. Szabályozási tevékenység	12
II. Nemzetközi kapcsolataink fejlődése	24
III. A Kormányzati és Koordinációs Bizottság munkája	34
IV. Lakosságfelkészítés programjai	62
V. Vízi közlekedés biztonságát szolgáló monitoring és jelzőrendszerek	76
VI. Képzés, felkészítés	90
VII. Tiszai árvíz, Katasztrófaveszélyes helyzetek, beavatkozások	102

IV. Lakosságfelkészítés programjai

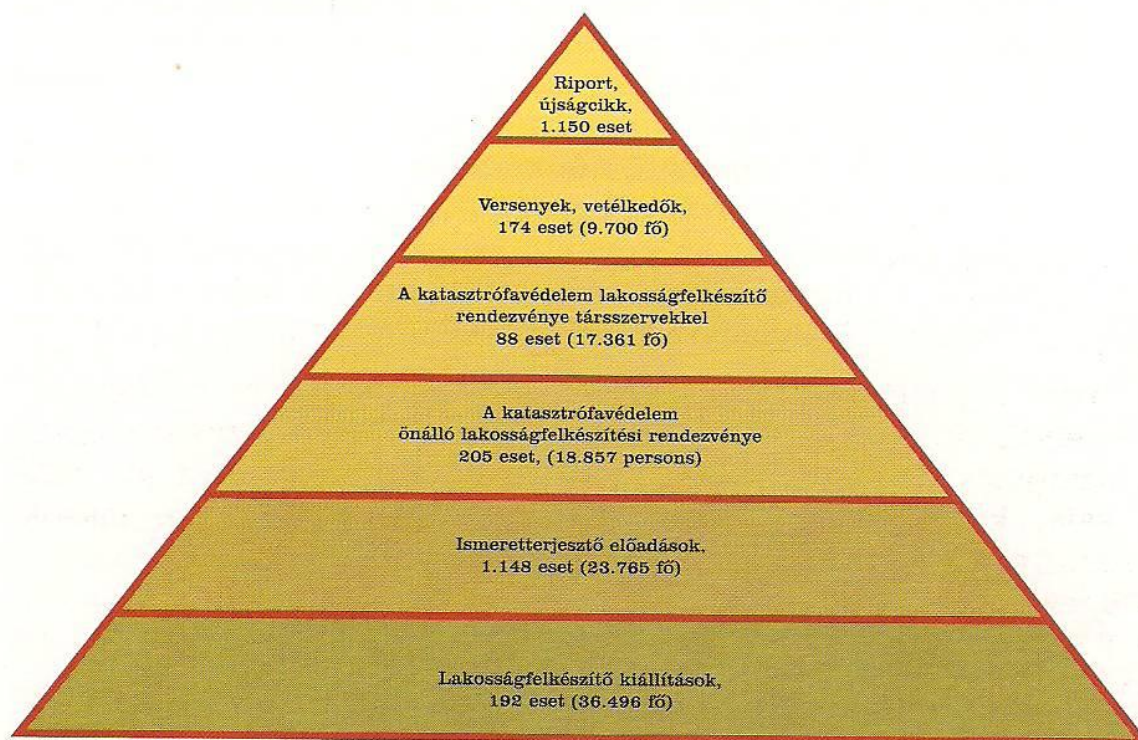
A veszélyektől való félelem az ember genetikai bölcsessége, ősi vágya a biztonságra való törekvés. Ha elfogadjuk a tételt, miszerint a biztonság a veszély hiánya, vagy a vele szembeni védettség, akkor a biztonság felé vezető út első köve a veszélyek megismerése. A veszélyek ismerete nem születik velünk, természetrajzukat meg tapasztaljuk vagy megtanuljuk. Mennyivel szerencsésebb az, aki nem a saját kárán ismeri meg őket, hanem lehetősége van mások tapasztalatából tanulni. A BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság összegyűjtötte mindazokat a tapasztalatokat, amelyek segítségével a veszélyekről, a veszélyhelyzeti magatartási szabályokról a lakosság minden ismeretét megszerezhet. Ezeket az ismereteket közvetíti a lakosság felkészítésének folyamatában, mely szándék egybeesik azon Európai Unió elvárással is, miszerint a veszélyhelyzetekre, katasztrófa helyzetekre történő felkészülés alapvető eleme a lakosság önvédelmi készségének folyamatos fejlesztése legyen.

A főigazgatóság – az elődszervezetek gyakorlati tapasztalatait is szem előtt tartva – 2000. júliusában kidolgozta a lakosságfelkészítési koncepciót, mely egy 3 éves időtartamra szóló középtávú programot fog át éves alprogramokra osztva. A koncepció meghatározza a lakosságfelkészítés célcsoportjait (lakosság, polgármesterek, közreműködő szervezetek, a polgári védelmi szervezetekbe beosztottak, önkéntes szervezetek), valamint a felkészítés időszakait; kiterjed a megelőzési időszakra (előzetes veszélyhelyzeti felkészítés), a veszélyhelyzet időszakára (veszélyhelyzeti tájékoztatás) és a helyreállítás-újraépítés időszakára (tájékoztatás).

Lakosságfelkészítés programjai

Mivel a hatékony veszélyhelyzetkezelés és a helyreállítás jelentős mértékben függ a megelőző felkészítéstől, a koncepció a fő hangsúlyt a prevenciós feladatokra helyezi. A koncepció fő célkitűzései:

A lakosságfelkészítés főbb területei 2001-ben

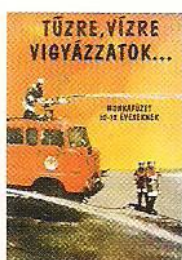
- a lakosságfelkészítési rendszer kialakítása országos, területi és helyi szinten;
- a közigazgatási és önkormányzati vezetők új felkészítési rendszerének kidolgozása;
- a közoktatásban és a felsőoktatásban tanuló diákok és hallgatók veszélyhelyzetekre történő felkészítése;
- a pedagógusok alap- és továbbképzési rendszerében a veszélyhelyzeti ismeretekre való felkészítés segítése;
- az önkéntes lakosságfelkészítői rendszer kialakítása;
- a Prevenciós Program kialakítása és bevezetése az önkormányzati fenntartású intézményeknél;
- a lakosság előzetes veszélyhelyzeti felkészítése hatékonyságának növelése.

A fő célkitűzések kialakítását követően meghatároztuk a lakosságfelkészítési folyamat időtartamait. E folyamatot a veszélyhelyzet kialakulása előtti időszakban történő preventív felkészítési szakaszra, a fenyegető vagy kialakult veszélyhelyzetben megvalósítandó felkészítési, tájékoztatási szakaszra, valamint a helyreállítási időszakban történő felkészítési-tájékoztatási szakaszra osztottuk. Ennek alapján a különböző szakaszokban a felkészítés lényege a következő:

Preventív felkészítés

A megelőző felkészítés nem egyenlő csupán a megelőző időszaki felkészítéssel. Itt ugyanis nem csak arról van szó, hogy a lakosságot a kialakult veszélyhelyzet esetén betartandó cselekvési mechanizmusokra készítjük fel. Ezen túlmenően segítséget nyújtunk önvédelmi készségük kialakításához is, valamint tudatosítjuk bennük, hogy milyen módon kerülhetik el azt, hogy önmaguk okozzanak veszélyhelyzeteket.

Amennyiben a preventív katasztrófavédelmi felkészítő rendszer jól működik, akkor a már bekövetkezett veszélyhelyzetben a veszélyhelyzeti felkészítés, tájékoztatás megvalósítása is jóval egyszerűbb. Ennek kapcsán kialakítottuk a veszélyhelyzetekre és katasztrófákra alkalmazandó központi tájékoztatási irányelveket, amelyeket bekövetkezett veszélyhelyzet esetén az adott terület katasztrófavédelmi szakemberei a Védelmi Bizottságokkal együttműködve aktualizálnak, és a kialakult veszélyhelyzet sajátosságainak megfelelő tájé-

Lakosságfelkészítés programjai

koztatási formát és módszert dolgoznak ki a lakosság különböző csoportjainak gyors és hatékony tájékoztatására.

A fenyegetettség és a kialakult veszélyhelyzet lakosságfelkészítési módszerei mellett nagyon fontosak a helyreállítási időszak ilyen irányú aspektusai is. Azok a lakosok, akiknek a megszokott életét részben, vagy teljesen felborítja a bekövetkezett esemény, rendkívüli módon kiszolgáltatottak. Az élet „újjászervezése” gyors és pontos információáramlást, egységes ügykezelést, összehangolt tevékenységet igényel, és ezen túlmenően szükségessé teszi: a lakosság legyen felkészítve arra, mit, hogyan kell tennie annak érdekében, hogy az élete minél hamarabb és minél kisebb veszteségekkel visszatérjen a régi kerékvágásba.

A lakosságfelkészítési rendszer kialakítása

Lépésről lépésre haladva valósuljanak meg a koncepcióban megfogalmazottak. Először a felkészítési tevékenység személyi feltételeiről kell gondoskodni; ez egy ún. vegyes típusú

lakosságfelkészítői hálózat kialakításával kezdődjön. E folyamatba a katasztrófavédelem hivatásos szerveinek dolgozói mellett bevonhatók az önkormányzatok, az önkormányzati intézmények, a szövetségek (a társadalmi és a karitatív szervezetek), valamint az önkéntességre vállalkozó polgárok. A jelenlegi helyzet szerint:

Működik a BM OKF Lakosságfelkészítési Koordinációs Munkacsoportja, valamint a területi (igazgatósági) felkészítő mentorok, a kirendeltségvezetők és irodavezetők köre. Az említettek hivatásszerűen foglalkoznak a felkészítéssel. Kísérleti jelleggel bevezetésre került az önkéntes lakosságfelkészítői rendszer, valamint az önkormányzati fenntartású (közoktatási, szociális, kulturális stb.) intézmények katasztrófavédelmi tanácsadói rendszere.

Szervezés alatt áll az önkéntes felkészítők konzulensi köre (a szövetségek bázisán), valamint a tűzoltósági referensek köre (a hivatásos önkormányzati tűzoltóságoknál). A Nemzeti Katasztrófavédelmi Stratégia szerint középtávon célkitűzés, hogy az önkormányzatoknál olyan katasztrófavédelmi referenseket készítsenek fel, akiket az önkormányzatok alkalmaznak, és akik a lakosságfelkészítésben is szerepet vállalnának.

A felkészítési rendszer szintjei és elemei kapcsolódnak egymáshoz és egységes, de a helyi sajátosságoknak is teret adó elvek alapján működnek. A rendszer új motívuma az, hogy kezdeményezi, szorgalmazza az állampolgári, intézményi önkéntességet és szervesen ötvözi azt a hivatásos szervezetek tevékenységébe.

A közigazgatási és önkormányzati vezetők felkészítése

A személyi feltételek biztosítását követően megkezdődött az önkormányzati tisztségviselők (polgármesterek, jegyzők, Védelmi

Lakosságfelkészítés programjai

Bizottságok elnökei), valamint egyes közigazgatási vezetők katasztrófavédelmi felkészítése. Az önkormányzati vezetők felkészítését – mindamelllett, hogy ez eddig is folyt – 2002-től új alapokra helyezik formai és tartalmi szempontból is. A négyéves időszakra vonatkozó felkészítési rendszerben a következő elemek jelennek meg:

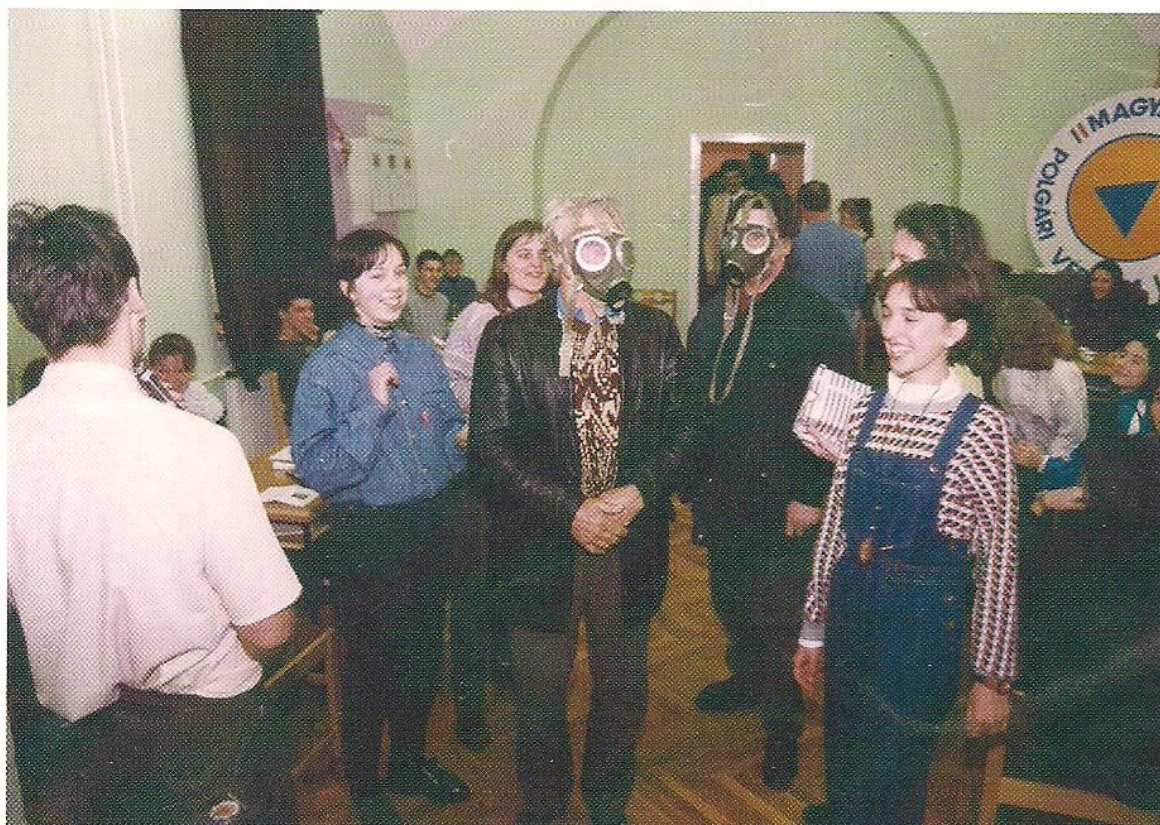
- az újonnan megválasztott polgármesterek (helyi Védelmi Bizottságok elnökei) részére 3-5 napos alapismereti tanfolyam szervezése, a választást követő meghatározott időn belül;
- ismétlődő jellegű felkészítések a polgármesterek részére évente a helyi Védelmi Bizottságok szervezésében;
- országosan szervezett 2-3 napos munkaműhelyek tervezése adott (veszélyhelyzeti) témában, meghatározóan gyakorlati megközelítéssel;

Katasztrófavédelem 2001

- bekövetkezett veszélyhelyzet kapcsán - érintettség esetén – regionális tanácskozások szervezése a tapasztalatok feldolgozása céljából;
- a megyei közgyűlés elnökei részére védelmi konferencia szervezése évente 1-2 alkalommal;
- a jegyzők képzési és továbbképzési (értekezleti) rendszeréhez kapcsolódva a veszélyhelyzeti ismeretek átadása.

A 2002—2006 közötti időszakra vonatkozó részletes javaslatot a közigazgatási és önkormányzati vezetők felkészítésére vonatkozóan a főigazgatóság kidolgozta. A javaslatba beépültek az eddig szervezett polgármesteri munkaműhelyek, valamint a területi szervezetek által végrehajtott felkészítések tapasztalatai is.

Az önkéntes lakosságfelkészítő rendszer

Új kezdeményezés az önkéntességre épülő felkészülési, felkészítési tevékenységek kialakítása. Számos európai országban nagy hagyományai vannak az önkéntességnek, de csírái nálunk is fellelhetők.

A vegyes típusú lakosságfelkészítői rendszer azon alapszik, hogy a lakosság felkészítését nem csak a katasztrófavédelem országos, területi és helyi szerveinek állománya végzi, hanem „civiliek”, önkéntesek is bekapcsolódnak ebbe. A rendszer csúcán a már említett Lakosságfelkészítési Koordinációs Munkacsoport áll, amely a stratégiát, elveket, kereteket készíti el. Ez a testület végzi az országos szintű lakosságfelkészítő fórumok szervezését is. A feladatok végrehajtását, a megyei, fővárosi szintű lakosságfelkészítés koordinálását a megyei, fővárosi mentorok végzik. A helyi lakosságfelkészítői feladatok megoldása a polgármester feladata és felelőssége. E munkát a polgári védelmi kirendeltség- és irodavezetők segítik. A rendszer új tagjai az ún. önkéntes lakosságfelkészítők, akik önként vállalkoznak arra, hogy elsajátítsák a katasztrófavédelemmel, lakosságfelkészítéssel kapcsolatos elemi ismereteket. Őket távoktatásos formában készítjük fel, a tanulásukat konzultációval zárjuk, felkészültségükről tanúsítványt kapnak, melynek alapján szűkebb környezetükben aktív részesei lehetnek a helyi megelőző tevékenységnek.

Kísérleti jelleggel négy megye 43 településén befejeződött az önkéntesek öt hónapos távoktatási módszerekkel történő felkészítése. Figyelemreméltó e területeken az önkéntesek kedvező hozzáállása a felkészüléshez. A tapasztalatok feldolgozását és a záró konzultációt követően 2002-től a rendszer országos bevezetését tervezzük, elsősorban a körjegyzőségekhez tartozó, sorolt településeken.

Prevenációs program a biztonságért

A veszélyhelyzetekkel legeredményesebben azok a közösségek vehetik fel a harcot, amelyek jó előre felkészülnek rá! A bajban a segítség megérkezéséig eltelt értékes percek és órákat a helyi erőknél arra kell kiaknázniuk, hogy megkezdjék az önmentést. Az önkormányzati fenntartású intézmények veszélyekre való felkészülését azzal is elősegítik, hogy ún. prevenációs program készítésére biztatják őket. A program készítéséhez, kipróbálásához Útmutatót dolgozott ki a főigazgatóság, melynek segítségével az intézményvezetők egy jól átlátható,

kipróbálható, „éles” helyzetben hatékonyan alkalmazható prevenció programot alkothatnak.

A prevenció program tartalmazza többek között a település veszélytérképét, a lakóhely rövid jellemzését, fekvését, kategóriába való besorolását, az uralkodó időjárási viszonyokat, földrajzi jellemzőket, az intézmények jellemzőit, a veszélyhelyzet-elemzés alapján számba jöhető veszélyeket a veszélyhelyzetek elkerülésére vonatkozó katasztrófavédelmi (tűzvédelmi, polgári védelmi, katasztrófavédelmi) munkavédelmi elveket, az elhárításra, az emberi élet és az anyagi javak mentésére vonatkozó feladatokat. Külön fejezet foglalkozik a belső riasztási láncsal, a veszélyhelyzeti kommunikációval és az intézmény dolgozóinak katasztrófavédelmi felkészítésével is. E program segítségével veszélyhelyzetben az intézmények gyorsan, zökkenőmentesen tudnak cselekedni, és a segítség megérkezésig is hatékonyan vehetik fel a küzdelmet a veszélyekkel. A program bevezetésének kísérlete 4 megyében folyik, országos bevezetését 2002 szeptemberétől tervezik.

A lakosság előzetes veszélyhelyzeti felkészítése

A veszélyhelyzetekre, katasztrófahelyzetekre előzetesen felkészített lakosság védekező készsége, a hatóságokkal történő együttműködési képessége lényegesen jobb, mint a felkészületleneké. Ezért is fontos e területen a folyamatos fejlesztés. A korábbi gyakorlat e vonatkozásban eltérősegeket mutat. Egyes területeken (például atomerőmű, árvízi veszélyeztetettség) az adott veszélyhelyzetre történő felkészültség megfelelő, míg más területeken (vegyi üzemek, szállítási balesetek, rendkívüli időjárási körülmények) vannak még teendők. A jelenlegi helyzet szerint:

A korábbi időszakban kidolgozott módszerek és formák (tájékoztató anyagok, közösségi rendezvények, szakmai napok) mellett a lakosságfelkészítés területi kiterjesztése is terv, ennek érdekében új módszereket és formákat érvényesítenek.

Figyelemmel az új kockázati tényezőkre is az egyes veszélyhelyzetekre történő felkészítés helyébe a komplex, minden veszélyhelyzetre való felkészítés bevezetése indokolt. Ez a megközelítés jelenik meg a 2002. évi alprogramban: a család önvédelmi készségét fejlesztő projektek kialakításában.

Az írott és elektronikus média, az internet nagyobb szerepet kap. Kiemelt feladatként kezelve e területet, a célok között szerepel – kísérleti jelleggel – egy Veszélyhelyzeti Lakosságfelkészítési és Tájékoztatási Központ létrehozása (osztrák példa alapján), amelyhez a katasztrófavédelem, a tűzoltóság mellett kapcsolódhatnak más szervezetek (környezetvédelem, egészségügy, a rendvédelem más szervezetei) is.

A közoktatás és a felsőoktatás területén jelentkező felkészítési feladatok

Meghatározóan új területe a főigazgatóság tevékenységének a közoktatásban tanuló diákok veszélyhelyzeti felkészítése, ennek a segítése. E területen eredményes együttműködés valósult meg az oktatási tárccával. Az óvodáskorúaktól a felsőfokú oktatásban részesülőkhöz a tanuló korosztályok létszáma jelentős, az összlakosság 20 %-át teszik ki. E korosztályok részére az életkori sajátosságoknak megfelelő felkészítési formák és módszerek állnak rendelkezésre, amelyek az alapvető veszélyhelyzeti ismereteket közvetítik részben tanórán belül, részben tanórán kívül.

Ennek keretén belül:

- együttműködési megállapodás aláírását kezdeményezte a főigazgatóság az Oktatási Minisztériummal, valamint az Ifjúsági és Sportminisztériummal;
- elkészült és kiadásra került az általános iskolák részére az osztályfőnöki ajánlás a veszélyhelyzeti ismeretek oktatására, melyhez a project időarányos végrehajtása során az alsó tagozatos tanulók részére rendelkezésre állnak a munkafüzetek, társasjátékok. Az

Katasztrófavédelem 2001

érdeklődés jelentős az oktatás bevezetésére vonatkozóan;

- kidolgozták a „Katasztrófavédelem a jövő nemzedékéért” projektet, amely 3 éves megvalósítással közel 50 féle oktatási segédeszköz kimunkálását és az iskolákban történő bevezetését tartalmazza;
- a tanórán kívüli felkészítést szolgáló ifjúsági katasztrófavédelmi versenyt ismét meghirdették a tanulók körében, a verseny évente 8-10 ezer diák érdeklődését kelti fel, helyi, megyei, országos döntői vannak;

E területhez kapcsolódva szükséges megemlíteni a pedagógusképzéshez és továbbképzéshez kapcsolódó feladatokat. Ahhoz, hogy az ismeretek oktatása folyamatos és stabil legyen, fontos a pedagógusok felkészítése is. Ez részben az ismeretanyag alapképzésbe való beépítésével, részben pedig a pedagógus-továbbképzési rendszerben történő megjelenéssel érhető el. Az utóbbira vonatkozó akkreditációs kérelem elkészült és benyújtásra került az Akkreditációs Bizottsághoz. A 30 órás felkészítés alkalmassá teszi

Lakosságfelkészítés programjai

---

a pedagógusokat ezen ismeretek tanítására, oktatására. A pedagógus-továbbképzést a katasztrófavédelem szakemberei és az erre felkészített katasztrófavédelmi multiplikátori hálózat végzi majd.

A jövő feladatai

A lakosságfelkészítői munka — végezze azt katasztrófavédelmi dolgozó, önkéntes felkészítő, önkormányzati referens, vagy intézményi katasztrófavédelmi tanácsadó — rendkívül szerteágazó, jó felkészültséget feltételező tevékenység. Végzéséhez szükség van olyan segédeszközökre, amelyek a célcsoportok érdeklődéséhez, életkori sajátosságaihoz igazodnak, megfelelnek a szakmai követelményeknek és mindemellett esztétikusak is. A főigazgatóság kidolgozott egy projektet, ennek keretében hároméves ütemezésben készülnek el ezek az eszközök. A projekt megőrzi az elődszervezetek által már megismert eszközöket, az új eszközök ezekhez hasonló stílusban készülnek. Terv, hogy 3 éves kortól nyugdíjas korig minden korosztály számára rendelkezésre álljon egy olyan anyag, amelynek segítségével könnyen elsajátíthatják az alapvető ismereteket.

Katasztrófavédelem 2001

A tervek között szerepel a felsőoktatással való kapcsolattartás kiszélesítése, a főiskolák, egyetemek részére jegyzetek, oktatóanyagok készítése, az ifjúsági szervezetekkel, csoportokkal való együttműködés kereteinek kialakítása, a tanórán kívüli katasztrófavédelmi nevelés irányainak, eszközeinek, módjainak kidolgozása, egy nemzetközi ifjúsági katasztrófavédelmi verseny szervezése.

A főigazgatóság a lakosságfelkészítés területén átgondolt és kidolgozott stratégiai vonalak mentén, többéves előrelátással és folyamatos megvalósítással dolgozik. A felkészítés életszerűségére a bekövetkezett veszélyhelyzetek tapasztalatainak részletes feldolgozása és felhasználása lehet hatással. A katasztrófavédelem területén érvényesül a megelőzési kultúrára történő áttérés jelentősége, amelynek egyik fontos területe a polgárok széles körének felkészítése a lehetséges veszélyhelyzetekre.

A lakosságfelkészítési rendszer

